

**TARIMSAL EĞİTİM, ARAŞTIRMA VE YAYIM FAALİYETLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN
ORGANİZASYONU ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA: DÜNYADAKİ DURUM VE
TÜRKİYE İLE KARŞILAŞTIRILMASI**

Prof. Dr. Ziya YURTTAŞ¹

Doç. Dr. Fahri YAVUZ¹

Yrd. Doç. Dr. Tecer ATSAN¹

1. GİRİŞ

Tarım sektöründeki gelişmede tarımsal eğitim, araştırma ve yayım faaliyetleri arasındaki ilişkilerin bir organizasyonu büyük önem taşımaktadır. Çünkü, yapılan tarımsal araştırmalar doğrultusunda tarımsal eğitimin düzenlenmesi, araştırma sonuçlarının çiftçilere yayım yoluyla ulaştırılması, ve çiftçinin karşılaştığı problemler doğrultusunda araştırma yapılmasında başarıya ulaşmak için eğitim, araştırma ve yayım faaliyetleri arasında iyi bir eşgüdüm ve işbirliği gereklidir (Yurttaş, 2000).

Gelişmiş ülkelerde bu üç faaliyet arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi, başarılı bir şekilde yapılmaktadır. Örneğin ABD’de bu üç faaliyetin birlikte Land-Grant Üniversitelerin sorumluluğuna verilmesi, büyük bir başarı sağlamış ve ülke tarımının gelişmesine önemli katkılarda bulunmuştur (Yavuz, 1997). Böylece eğitim, araştırma ve yayım faaliyetleri arasındaki ilişkiler kurumsal bir yapıya kavuşmuştur. Üniversitelerdeki ilgili akademik elemanlar, çiftçinin problemlerini yakından izleyebilmekte, bu problemleri araştırma konusu yapabilmekte, araştırma sonuçlarını çiftçilere ulaştırabilmekte ve tüm bu çalışmalar doğrultusunda eğitim faaliyetini yönlendirebilmektedirler.

Türkiye’de tarımsal eğitim, araştırma ve yayım faaliyetleri, farklı kurumlar tarafından yürütülmekte ve bu kurumlar arasında organik bir bağ sağlanamadığından faaliyetlerde kopukluklar olmakta ve bu kurumlar arasında iletişim sorunları yaşanmaktadır. Çok genel bir ifade ile tarımsal eğitim Ziraat Fakültelerinde, araştırma faaliyetleri Tarımsal Araştırma Merkezlerinde ve yayım faaliyetleri ise Tarım İl Müdürlükleri tarafından yürütülmektedir. Ziraat Fakülteleri araştırma ve yayım faaliyetini kısmi olarak yaparken, bir yatırım kuruluşu olan Köy Hizmetleri de istasyonlarında tarımsal araştırma faaliyetlerini sürdürmektedir. Ancak bu kuruluşlar arasında kaynakların kullanılması ve öncelikli konuların ele alınması bakımından etkin bir işbirliği ve eşgüdüm sağlanamamaktadır. Bu bildiriye Türkiye, ABD ve bazı AB ülkelerindeki tarımsal eğitim, araştırma ve yayım faaliyetleri arasındaki ilişkilerin organizasyonun incelenmesi ve ülkemiz için yararlı ve uygulanabilir önerilerin ortaya konulması amaçlanmaktadır.

2. TARIMSAL EĞİTİM, ARAŞTIRMA VE YAYIM SİSTEMLERİ

2.1. Türkiye

Türkiye’de tarımsal eğitim Tarım Meslek Liselerinde ve üniversitelerin Ziraat Fakültelerinde yapılmaktadır. Buralarda verilen teknik bilgiler daha çok teorik düzeydedir. Uygulamadan uzak donanımla mesleki çalışmalara başlayan yayımcılar bu çalışmalar sırasında da açıklarını kapatacak imkanları kolay kolay bulamamaktadırlar. Diğer bir deyişle, hizmet içi eğitim kursları da yetersiz kalmaktadır. Halbuki gelişmiş ülkelerde yayım elemanları mesleki ve teknik yönden başarı için sürekli eğitim almakta, yayım konusunda ve yayımla ilgili bilim dallarındaki gelişmeleri izleyebilmektedirler (Salinas, 1982).

¹ Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, 25240, ERZURUM

Türkiye’de tarımsal araştırma faaliyetleri, Tarım ve Köyişleri Bakanlığına ve diğer bakanlıklara bağlı araştırma enstitüleri ve üniversitelerin Ziraat Fakülteleri tarafından yürütülmektedir. Ülkemizdeki araştırma kuruluşları arasındaki koordinasyonu sağlayacak yasal altyapının olmaması nedeni ile yürütülen araştırma faaliyetlerinden ve elde edilen bulgulardan çoğu araştırma kuruluşunun haberi olmamakta böylece araştırmalarda tekerrür meydana gelecek, para,zaman, ve emek israfına yol açmaktadır.

Tarımsal yayım en az tarımsal eğitim ve tarımsal araştırma kadar önemli bir konudur. Tarımsal konularda yapılan tüm çalışmaların amacı, tarımla uğraşan kişilerin ve ülke ekonomisinin kalkınmasına katkıda bulunmaktır. Araştırma bulgularından ve teknik bilgilerden yararlanabilmek için bunların üreticilere ulaştırılması ve uygulanması gerekir. Uygulanmayan teknik bilgiler zihinlerde unutulmaya, araştırma bulguları ise raflarda tozlanmaya mahkumdur. İşte tarımsal yayımın görevi teknik bilgi ve araştırma sonuçlarını üreticilere ulaştırmaktır (Yurttaş, 2000).

Ülkemizde planlı dönemin başlangıcından itibaren tarımsal yayım hizmeti, Tarım İl Müdürlükleri tarafından özel bir ad verilmeden belirli bir çalışma düzeni içerisinde yürütülmüştür. Geleneksel veya Klasik Yayım Sistemi olarak adlandırılabilen bu sistemde merkezden yönetim anlayışı hakimdir. Bu sistem genelde çiftçilerin başvurularına dayanan reaktif yayım yaklaşımına dayanmaktadır. Son yıllarda planlanan yayım program ve projelerinde (Kırsal Kalkınma Projeleri ve TYUAP projeleri gibi) “Eğitim ve Ziyaret Sistemi” olarak adlandırılan bir çalışma düzeni benimsenmiştir. Bu sistemde ise inisiyatif yayımcıdır ve aktif yayım yaklaşımı egemendir. Ayrıca Çiftçilik Sistemleri Araştırma (ÇSA) Yayım Sistemi adı verilen yayım sistemi de ülkemizde kimi yörelerde uygulanmasına rağmen, büyük ölçüde kaynak, zaman,uzmanlık ve işbirliği gerektiren pahalı bir sistemdir. Yayım sistemlerinden herhangi birisinin tüm koşullar için geçerli olduğu söylenemez. Yayım çalışmalarının büyük bir bölümünde bu sistemlerin bir karması uygulanmaktadır.

2.2. Amerika Birleşik Devletleri

Tarihi Gelişim

ABD’deki tarımsal eğitim, araştırma ve yayım faaliyetleri arasındaki ilişkiler konusu, ziraat fakültelerinin kuruluşunun başlangıç tarihi olan 1862’ye kadar gitmektedir (Yavuz, 1997). O tarihte, Morill yasasına göre, her eyalette bir ziraat fakültesi kurulması için Federal Hükümet tarafından bağış şeklinde arazi tahsisi yapıldı. Bu arazilere “land-grant” arazi ve bu üniversitelere de “land-grant” üniversite denildi. İlk kurulduğunda ziraat fakültelerinde sadece öğrenci eğitimi vardı. Daha sonraki yıllarda tarımsal konularda araştırma yapmanın gerekliliği ortaya çıktı. 1887 yılında Hatch yasası ile her eyalette bir yeni bilgi ve teknoloji üretmek için deneme istasyonu kuruldu ve buralarda araştırmalar yapılmaya başlandı. Aynı kişi bir yandan araştırmayı yürütürken diğer yandan bunu sınıfta öğrencilerine aktarıyordu. Daha sonraki yıllarda araştırmalarda elde edilen yeni bilgi ve teknoloji ile sınıflarda anlatılan bilgilerin çiftçilere de ulaştırılmasının gerekliliği ortaya çıktı. Bunun sonucu olarak da 1914 yılında Smith-Lever yasası ile yayım servisi kuruldu. Eğitim sadece sınıfta değil aynı zamanda tarlada yapılmaya başlandı. Böylece eğitim, araştırma ve yayım faaliyetleri bir arada koordine edilerek üçlü bir çalışma sistemine başlandı. Yapılan araştırmalardan elde edilenler sınıfta eğitimci, tarlada da yayımcı tarafından kullanılmaya başlandı. Bu düzenlemede, yayımcılar problemleri çözmek için fakülteye getirmekte, gerekli araştırmalar yapıldıktan sonra sonuçlar yayımcılar tarafından tekrar çiftçiye ulaştırılmaktadır, Tarımsal eğitimden mezun olan lisans veya yüksek lisans dereceli elamanlar, yayımcı şirketlere ve çiftliklere geri gitmekte ve böylece bu kişiler sistemin bir parçası olarak faaliyet göstermektedir.

ABD’de tarımsal yayım, “Cooperative Extension Service” diye adlandırılan bir kurum tarafından yürütülmektedir. Bu kurumda federal hükümet, yerel hükümet, ve Land-Grant üniversite iş birliği yapmaktadır. 1970’li yıllarda yayım, bir kurum olarak, üniversitelerin şemsiyesi altında, öğretim ve araştırma ile bir araya getirildi. Bu uygulamanın amacı, daha iyi bir entegrasyon sağlamaktır (Yavuz, 1997).

Eyaletlerde bölgesel birimlerin kurulması diğer bir gelişmedir. Örneğin, Ohio Üniversitesinde Tarım Ekonomisi Bölümü, üretim ekonomisi üzerine çalışan beş ayrı bölgesel birimle ilişki içindedir. Buradaki insanlar, üniversite seviyesinde eğitim ve araştırma ile ilgilenen kişilerle “county” seviyesinde çalışanlar arasında bir köprü görevi üstlenirler. Bu kişiler çoğu kez yüksek lisans, hatta bazı durumlarda doktora derecesine sahiptirler ve çok yetenekli ve bilgilidirler. Bir çok eğitim faaliyetini gerçekleştiren ve toplantılar yapan bölge uzmanları “county” temsilcilerinde olmayan uzmanlığa sahiptirler. Diğer bir değişiklik de, “county” seviyesinde televizyon aracılığı ile yayım faaliyeti yapılmasıdır. Fakat bu çok popüler değildir ve çoğu kişi televizyonlu toplantılara katılmamaktadır. Çiftçiler, uzmanı karşılarında görmek ve dinlemek istemektedirler. Diğer bir gelişme ise, belki de eskisi kadar yayımcıya artık ihtiyaç duyulmamasıdır. Çünkü girdi dağıtıcıları, sattıkları mallarla beraber gerekli bilgileri de sağlamaktadırlar. Yani yayımcının görevi, özel sektörün sağlamayacağı yayım faaliyetini yapmak olacaktır. Örneğin, gençlikle uğraşan 4H² faaliyetlerini özel sektör sağlamayacaktır.

Tarımsal Eğitim, Araştırma ve Yayım Sistemi

Her eyaletin bir “Land-Grant” üniversitesi vardır. Bu üniversiteler benzer şekilde organize edilmişlerdir. Eyaletlerdeki her “county”nin bir yayım birimi bulunmaktadır. Bu yüzden, üniversitenin bu birimlerden dolayı her “county”de varlığı söz konusudur. Çünkü bu birimler “county”de yerleşmiştir. Öğretim üyeleri ve bu birimlerde çalışanlar üniversitedeki sistemin bir parçasıdır. Bunların araştırma merkeziyle doğrudan bağlantıları vardır. Bu üçlünün bu şekilde birlikte çalışması bu ülkenin gerçek başarısının yüz yıllık hikayesidir. Bazı ülkelerde yayım hükümete bağlı ve tamamen ayrı bir sistemdir. Üniversitenin yaptığı sadece eğitimidir. Halbuki ABD’de bütün bunlar birlikte işbirliği ile yürütülmektedir (Yavuz, 1997).

Geçmişte Federal Hükümet, gerekli kaynakları eyaletlere verip ziraat fakültelerinin kurulup araştırma ve yayım faaliyeti yapmasını sağlamıştır. Buradaki mantık, yayım olmadan araştırmanın araştırma olmadan yayımın fazla anlamlı olmayacağıdır. Yayım olmadan araştırma yapılması, araştırmadan iyi bir şekilde faydalanılamayacağı, araştırmaz yayımda ise yapılan eğitimin yeni gelişmelerden yoksun olacağı açıktır. Yine buradaki mantık üç fonksiyonun fakülte içinde olması ve birlikte yürütülmesidir.

Öğretim üyeleri ABD’nin tüm üniversitelerinde değişik görevlere sahiptirler. Sadece araştırma, eğitim veya yayım yapan kişileri bulmak çok zordur. Genellikle, yayım, eğitim ve araştırma faaliyetlerinden herhangi ikisini ve hatta üçünü bir arada yürütmektedirler. Kişi, ilgi ve kabiliyetine bağlı olarak iki görev ve hatta üç görev yüklenebilmektedir. Örneğin, bazı öğretim üyeleri araştırma ve yayım faaliyetine uygundur. Bu iki faaliyetin birlikte yürütülmesi çok faydalıdır. Çünkü yayım faaliyeti sırasında problem olarak gördüğü konularda derinlemesine analiz yapabilir ve bunları ilgili yerlere ulaştırabilir. Eğitim ve yayımın beraber daha iyi yürütülebileceği de iddia edilebilir. Çünkü denilebilir ki iyi bir eğitmen aynı zamanda iyi bir yayımcıdır. Burada problem, kişinin konunun derinliğinden uzaklaşması olabilir. Buna göre yayımcının aynı zamanda araştırmacı olması gerekmektedir.

² 4H, gençliğin eğitilmesi için kurulan organizasyonun adıdır ve ileride detaylı bilgi verilecektir.

Çoğu kez, çiftçilere yönelik yayım faaliyeti yapan eyalet uzmanı, aynı zamanda araştırma da yapmaktadır (Yavuz, 1997). Burada yayımla araştırma arasında bir ilişki açıkça kurulmuş oluyor. Eğer öğretim üyesi, eğitim ve araştırmayı tüm zamanında yapıyor ve yayım faaliyetinde bulunmuyorsa, bu durumda ilişki kopukluğu olmaktadır. Burada yapılacak iş, gazete ve magazinlere demeçler vermek olabilir. Bunun yanında bölge uzmanını yapılan araştırmalardan haberdar etmek mümkün olabilir. Bazen de yapılan araştırma sonuçları “county” birimlerine mektupla bildirilebilir. Sadece eğitim ve araştırma yapan kişilerin, araştırmalarının yerine ulaşması için bölge uzmanı ve “county”deki elemanlarla yakın ilişki içinde olması gerekmektedir.

. Eyalet kooperatif araştırma servisi federal finansman kurumudur ve fon temeline dayalı olarak eyaletin araştırma merkezine parasal kaynak sağlar. Son yıllarda ortaya çıkan rekabetçi kaynak temin sistemine göre, bu kaynağı sağlamak için ülkenin değişik yerlerinden projeler gelmekte ve bunlar ulusal seviyedeki ihtiyaçlara göre değerlendirilmektedir. Bilhassa sosyal bilimciler, son yıllarda sosyal bilimlerin öneminin artmasından dolayı fazla kaynak almaktadırlar.

Land-Grant Sisteminin Değerlendirilmesi

Ziraat Fakültesi, bir “land-grant” üniversitesinde bulunan fakültelerden birisidir. Bu fakülte dışında diğer fakülteleri ihtiva etse de bu üniversiteler birer “land-grant” üniversitedir. Ziraat fakülteleri “land-grant” fonksiyonunu diğer fakülterlere göre daha fazla yerine getirmektedir. Üniversitelerde tarımsal eğitim, araştırma ve yayım faaliyetleri arasında çok iyi bir ilişki vardır. Fakülte, dekan ve onun sorumluluğu altındaki Araştırma ve Yayım Servisi Müdürleri tarafından idare edilmektedir. Bu yetkililer her hafta bir araya gelir ve problemleri tartışırlar. Tüm öğretim üyelerinden üç amaca dönük çalışma beklenir. Böylece kişilerin becerilerinden en iyi şekilde yararlanılmış olur. Araştırma olmadan yayımcının fonksiyonunu yerine getiremeyeceği, yayımcı olmadan da araştırmanın yerine ulaşmayacağı açıktır (Yavuz, 1997).

Son zamanlarda yayım konusunda eleştiriler gelmektedir. Birçok ticari çiftçiler, yayım faaliyetlerinin üretim ekonomisinde etkin çalışmadıklarını söylemektedirler. Fakat problem sistem organizasyonundan ziyade parasal kaynakların iyi organize edilememesinden kaynaklanmaktadır. Şu anda daha az parayla daha çok iş yapılmaya çalışılmaktadır. Eskiden daha çok ticari çiftçilere hizmet edilirken şu anda ticari çiftçilerin yanında kırsal topluluklara ve gelişmelerine, çevresel problemlere ve tabii kaynaklara, gıda bilimine ve tüketici problemlerinin çözümüne hizmet edilmektedir ki daha önceleri bu konularda çalışılmıyordu

Bu ülkedeki yayım sisteminin çok iyi çalıştığı söylenebilir. Ülkenin tarımsal üretimi iç tüketimi karşıladığı gibi, dünyanın birçok ülkesine tarımsal ürün ihracatı yapılmaktadır. Bu da araştırma temeline dayanan bilgilerin çiftçilere ulaştırılmasıyla olmuştur. Bu bilgileri uygulayanlar çiftçiliğe devam etmiş, uygulamayanlar ise çiftçiliği bırakmak zorunda kalmıştır. Bu kalanlar bugünkü nüfusun %3’ünü oluşturmaktadır. Şu andaki başarı, bu sistemin başarısıdır.

2.3. Avrupa Birliği

İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişmiş ülkelerde yayım, Tarım Bakanlıkları bünyesinde kamu yayımı adı altında arzın yönlendirdiği bir yayım olarak örgütlenmiştir. Zamanla bu yapıda önemli değişiklikler sonucu talebin yönlendirdiği çiftçi örgütlerinin ve danışmanlık sisteminin olduğu yeni bir örgütlenmeye gidilmiştir. AB ülkelerinde çiftçi örgütleri ve kooperatifler aracılığı ile yürütülen yayım ve araştırma faaliyetlerine devletin desteği halen devam etmekte ve kimi araştırma kuruluşlarının bütçesinin %50’si devlet tarafından

karşlanmaktadır. AB ülkelerinde, hatta bir ülkenin farklı bölgelerinde birbirinden farklı tarımsal yayım ve araştırma uygulamaları yürütölmektedir (Kumuk ve Taluğ,1996).

Danimarka

Yayım servisi, denetimi çiftçiler tarafından yapılan bir yönetim komitesinin kontrolü altında çalışmaktadır. Örgütte, 280 tanesi ulusal düzeyde çalışan toplam 3500 yayımcı görev yapmaktadır. 100 tane bölgesel şubesi olan bir “Ulusal Kalkınma Merkezine” sahiptir. Bölge yayımcıları sayıları 90 olan Danimarka Tarımsal Danışmanlık Merkezi uzmanlarınca desteklenmektedirler. Bölge yayımcılarının iş planı yönetim komitesine seçilen çiftçiler tarafından yapılmaktadır. Kamu yayımı ağırlıklı olarak uygulamalı araştırmalar ve eğitim ile ilgilenmekte, kırsal kalkınma çalışmaları daha çok çiftçi örgütleri tarafından sürdürölmektedir.

Yayım hizmetleri için bütçenin %37’sini oluşturan hükümet desteği 1972 yılından başlayarak azaltılmış ve 1991 yılında %14’e düşmüştür. Aynı süre içerisinde çiftçilerin düzenli ödentilerinin bütçe içerisindeki oranı %17’den %8’e inmiş buna karşılık danışmanlık hizmetleri için çiftçilerin ödediği faturaların toplam içerisindeki payı %46’dan %78’e çıkararak bütçenin en büyük kalemini oluşturmuştur. Özellikle çiftçilerin ve kooperatiflerin aldıkları teknik danışmanlık hizmetleri için herhangi bir hükümet desteği söz konusu değildir. Ulaşılan bu seviye, yayımın tamamen özelleştirilebileceğinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Hollanda

İki servis tarafından yayım hizmetleri sunulmaktadır. DLV olarak isimlendirilen ve tamamen Tarım bakanlığının kontrolü altında çalışan bu kuruluştta 700 yayımcı görev yapmaktadır. SEV olarak isimlendirilen ve kırsal alanın sosyo-ekonomik sorunlarının çözümüne yönelik çalışan ve kısmen çiftçilere ait bir kuruluştur. Kuruluştta 216 yayımcı görev yapmakta ve bütçenin %50’si hükümet tarafından karşılanmaktadır. En son yapılan reorganizasyon ile kamu yayımı, 240 yayımcının görev yaptığı bir “İnformasyon Merkezi” ile 180 bölge yayım merkezi oluşturularak örgütlenmiş ve masraflar hükümet tarafından finanse edilmektedir.

Özel sektör yayımı kooperatifler, firmalar, bankalar ve danışmanlar kanalıyla yapılmakta ve bu kesimde hizmet veren ve çoğu eski DLV yayımcısı olan bu grubun sayısı 3000’e ulaştığı bildirilmektedir. Başlatılan bir diğer proje ile DLV’nin tamamen özelleştirilmesine çalışılmaktadır.

İsveç

Çok sayıda organizasyon tarafından tarımsal yayım faaliyetleri sürdürölmektedir. En önemlilerinden birisi de “Ulusal Tarım Board”udur. Çiftçi kooperatifleri ve ticari firmalar yıllar itibariyle artan sayılarda yayımcı istihdam etmektedir. Bu ülkede kimi kırsal toplumların kendi yayımcılarını istihdam etmesi sıkça rastlanan bir durumdur.

İngiltere

Tarımda çalışan nüfusun toplam nüfus içerisindeki payı %2.2, işletme sayısı 240 000, mekanizasyon düzeyi çok yüksek ve toplam tarımsal üretim açısından AB ülkeleri arasında beşinci sırada olan bir ülkedir. Bu ülkede kırsal kalkınmadan sorumlu kuruluş “Tarımsal Kalkınma ve Danışmanlık Servisi (ADAS)”dır ve Tarım Bakanlığına bağlı olarak kurulmuştur. 1987 yılına kadar ücretsiz hizmet veren ADAS bütçesinde, hükümet tarafından yapılan kesintilerden sonra ücreti karşılığında teknik danışmanlık hizmeti vermeye başlamıştır. Bu

hizmetler içerisinde işletme ziyaretinden, Pazar araştırmasına, çiftçi sorunlarının çözümüne yönelik teknolojinin temininden işletme planlamasına kadar çok geniş bir yelpazede hizmet sunulmaktadır.

Almanya

Sekiz eyaletten oluşan Almanya’da kamu yayımındaki gelişmeler merkeziyetçilikten uzaklaşarak eyaletlerin ön plana çıkartılmasına doğru olmuştur. Bu şekilde, kırsal kalkınma çalışmalarında karar-alma yani yayım hizmetlerinin program-planlamasından uygulamaya kadar tüm aşamalarındaki kararlar eyalet yayım kuruluşlarına bırakılmıştır. Ancak bölgesel farklılıklar nedeniyle ülkede üç farklı yayım yaklaşımının benimsenip uygulandığı görülmektedir. Örneğin, kuzeyde “Çiftçi Grupları ve Ziraat Odalarına bağlı olarak yürütülen yayım hizmetleri, güneyde eyalet yayım kuruluşları tarafından ve orta Almanya’da her iki yaklaşımın karışımı şeklinde yürütülmektedir.

Özel sektör tarafından sunulan yayım hizmetlerinde standardın yükseltilmesi amacıyla bu elemanların denetimi Alman Tarım Birliği tarafından yapılmakta ve bu elemanların Birlikten sertifika alması zorunlu kılınmaktadır. Almanya’da kamu yayım hizmeti ücretsizdir. Ancak, özellikle son yıllarda uzman elemanların Ziraat Odalarına bağlı olarak ve ücretleri çiftçiler tarafından karşılanması koşuluyla çalıştırılması yönündeki girişimlerin giderek arttığı da gözlenmektedir. Bu gelişmeler daha çok özel ihtisaslaşmaya gereksinim duyulan örneğin süt ve besi sığırcılığı, domuz yetiştiriciliği gibi alanlarda karşımıza çıkmaktadır.

Fransa

1958 yılına kadar Tarım Hizmetleri Departmanı tarafından kamu yayımı olarak yürütülen teknoloji transferi çalışmaları, önder çiftçilerin Tarım Teknikleri Merkezinden kendi işletmelerinde çalıştırılmak üzere teknik elemanlar istihdam etmesiyle şekil değiştirmeye başlamıştır. Hükümet desteği ile kurulan Ziraat Odalarının devreye girmesi ile yayım hizmetleri ağırlıklı olarak bu kuruluşa bırakılmış ve hükümetin desteği gittikçe azalarak Ziraat Odalarının toplam bütçesi içerisindeki payı %30’lara düşmüştür.

Yayım hizmetlerinde kooperatifler ve ticari şirketlerinde önemli rol oynadığı bildirilmektedir. Fransa tarımının bugün ulaştığı yüksek standart, Ziraat Odaları kanalıyla yürütülen yayım çalışmalarının bir sonucudur. Kamu yayımı, günlük yayım çalışmaları ile uğraşmamakta kırsal toplum politikalarına yönelik çalışmaları sürdürmektedir.

Portekiz

Tarım Bakanlığı bünyesinde örgütlenen yayım teşkilatı, 1991 yılında başlatılan bir program çerçevesinde özelleştirmeye başlanmıştır. Proje, temel ve uygulamalı araştırmalar hariç diğer hizmetlerin özelleştirilmesini hedeflemektedir. Bu kapsamda, yayımda hizmet veren 7000 teknik elemanın kooperatiflere, danışmanlık şirketlerine kaydırılmasının amaçlandığı ve cazip iş alternatiflerinin ortaya çıkmaya başlaması ile 400 yayımcının bu şirketlere transfer olduğu bildirilmektedir.

İspanya

Toplam nüfus içerisinde kırsal nüfus oranı %11 olan, çiftçiliğin kısmi bir iş olarak sürdürüldüğü ve çiftçilerin %40’ının tarım dışı işlerde çalıştığı bir ülke olan İspanya’da yayımın örgütlenmesi merkezi ve kamu yayımı şeklindedir. 1979 yılına kadar merkeziyetçi yapısını koruyan yayım teşkilatı 1979-1985 arasında 17 farklı bölgede yayım teşkilatlarını oluşturarak merkezi yönetimden bölgesel yönetime geçilmiştir. Ancak, yayım

hizmetleri halen eski merkezi sistemde olduğu gibi bölge teşkilatları tarafından ücretsiz olarak yürütülmektedir. Çalışmalar, kırsal kalkınma genel müdürü ve 17 bölge müdüründen oluşan koordinasyon komitesi tarafından yönlendirilmektedir.

İspanya, İngiltere ve Yunanistan dışındaki AB üyesi ülkelerde yayım hizmetleri, büyük ölçüde çiftçi birlikleri veya ziraat odaları gibi üretici kuruluşlarınca yürütülmektedir. Bunlardan bazılarında yalnızca üretici kuruluşlar, bazılarında ise üretici kuruluşları yanında Bakanlık birlikte yayım hizmetini sunmaktadır. Yayım hizmetinin yalnızca üretici kuruluşlar tarafından verildiği ülkeler ise Danimarka, Finlandiya, Fransa, İrlanda, İtalya ve Avusturya'dır (Özçatalbaş ve Gürgen, 1998).

Tablo 1. AB Ülkelerinde Yayım Hizmetlerinde Temel Sistemler.

Ülkeler	Yayım Sistemleri
Danimarka	Çiftçi Birliği
Finlandiya	Çiftçi Örgütleri
Fransa	Ziraat Odaları
İrlanda	Çiftçi Örgütleri
İtalya	Çiftçi Örgütleri
Avusturya	Gönüllü Organizasyonlar
Almanya	Bakanlık ve Ziraat Odaları
Belçika	Bakanlık ve Çiftçi Örgütleri
Portekiz	Bakanlık ve Çiftçi Örgütleri
İsveç	Ulusal Tarım Bordu (Bakanlığa bağlı)
Hollanda	Devlet ve Çiftçi Örgütleri birlikte
İngiltere	Bakanlık
İspanya	Bakanlık
Yunanistan	Bakanlık

Kaynak: (Boyacı, 1996).

3. TÜRKİYE, ABD VE AB'DEKİ SİSTEMLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

Türkiye'deki tarımsal eğitim, araştırma ve yayım faaliyeti yapan kurumlar arasında yasal temele dayalı herhangi bir zorunlu bağ yoktur. Böyle bir bağın olmaması kurumlar arasında ilişkilerin çok zayıf olmasına, koordineli çalışılmamasına ve para, zaman ve insan kaynağı israfına neden olmaktadır. Araştırma faaliyeti yapan üniversiteler, Tarım Bakanlığı araştırma enstitüleri, köy hizmetleri araştırma enstitüleri gibi aynı faaliyeti yapan kurumların bir kısmı finansman yetersizliğine sahipken diğerleri yetişmiş insan kaynağı sıkıntısı çekmekte ve bu kaynaklar bir arada koordineli bir şekilde kullanılmamaktadır. Diğer taraftan araştırma yapan üniversite ve araştırma enstitüleri ile yayım faaliyeti yapan tarım il müdürlükleri arasında kopukluk olması, bu faaliyetlerin etkinliğini azaltmaktadır. Halbuki ABD'deki land-grant sistemi, bu faaliyetlerin tümü arasında zorunlu bağlar sağlayan ve aynı kurumun çatısı altında toplayan bir sistemdir. Ayrıca, Türkiye'de kurumlar ülke genelinde merkezi bir yapılanma oluşturduğundan, bürokratik bir yapı oluşmakta ve sistem hantal çalışamaz hale gelmektedir. Halbuki land-grant sisteminde asıl kararları, yerel birimler vermekte ve yerinden yönetimle etkinlik sağlanmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerdeki tipik durum, temelde araştırma ve yayım hizmetlerinin Tarım Bakanlığına bağlı olmasıdır. Ohio Üniversitesinden Luther Tweeten'a göre Afrika, Ortadoğu, Pakistan ve Güney Afrika gibi gelişmekte olan ülkelerinde bu sistemle ilgili olarak elde edilen gözlemler aşağıdaki gibi dört bölümde ifade edilebilir (Yavuz, 1997). İlk olarak, yayım faaliyeti araştırma faaliyetinden çok fazla ayrılmış. İkincisi, yayım iyi bir şekilde finanse edilmiyor ve bunun sonucu olarak gerekli işleri tam olarak yapılamıyor ve dolayısıyla çiftçiye etkin bir biçimde ulaşılamıyor. Üçüncü olarak, araştırmaların kalitesi desteklenecek kadar iyi değil ve çoğunlukla adapte edilmiş araştırmalar yapılıyor. Orijinal araştırma yapılmıyor. Bunu yapacak düzeyde mali ve

beşeri kaynak doğru zaman ve doğru yerde bulunamıyor. Adapte edilmiş araştırmalar için bile yeterince mali kaynak ayrılamıyor. Araştırmaların kısa dönemde sonuçları ekonomiye aksetmediğinden araştırmalara ayrılan paraların azaltılmasının yanlış olduğunu kimse görememektedir. Halbuki uzun dönemde araştırmanın sağladığı kazançlar hiç bir yatırımdan kazanılamaz. Maalesef yayım ve araştırmaya ayrılan para çok azdır. Ve son olarak, sadece yayım değil, eğitim de araştırmadan çok ayrılmış ve maalesef bu bağlantısızlık her üç alana da zarar vermektedir.

AB ülkelerinde kırsal alana oldukça yoğun bir şekilde teknoloji transferi ve dolayısıyla çok yüksek verimlilik söz konusudur. Çiftçi merkezli ve talebin yönlendirdiği yayım sistemine geçiş hiçbir Avrupa ülkesinde kolay olmamıştır. Ücretsiz hizmet insanın doğası gereği caziptir ancak sonsuza kadar sürdürülmesi olası değildir. AB ülkeleri bu gerçeği görerekten yayım ve hatta araştırma çalışmalarının maliyetine çiftçinin belli oranlarda katılmasını sağlamışlardır. Fransa örneğinde olduğu gibi, yayım örgütleri çiftçi kuruluşlarına devredilmesine rağmen başlangıçta, örgütün çalışmaları için gerekli olan finansmanın %100'ü devlet bütçesinden karşılanmış ve zaman içerisinde bu oran %30'a indirilmiştir (Kumuk ve Taluğ,1996).

Türkiye ile AB ülkeleri arasında tarımsal yayım hizmetlerinin düzenlenmesi açısından en önemli farklardan birisi yayım çalışmalarının götürüldüğü kitlenin sayısal olarak az olmasıdır. Hizmetin götürüldüğü kesim AB bazı ülkeler dışında %5 civarında iken ülkemizde bu oran %40'lar civarındadır. Çiftçi sayının azlığı yayım kuruluşlarının işini oldukça kolaylaştırmaktadır. Ayrıca AB'nde kalifiye insan kaynağı da bizdeki gibi sınırlı değildir (Tatlıldil,1988).

AB'nde tarımsal araştırma sistemleri 1800'lü yıllarda kurulmuş ve tarımsal araştırma geleneği çok eski ve köklüdür. Ülkemizde ise tarımsal araştırma kuruluşları 50-60 yıllık bir geçmişe sahiptir.

Yayım hizmetlerinin düzenlenmesi açısından bakıldığında bazı AB ülkeleri dışında (İspanya, Yunanistan ve Portekiz) yayım hizmetleri büyük ölçüde çiftçi birlikleri tarafından yürütülmekte iken bizde bu hizmetlere kamunun katkısı ile yürütülmektedir. Yine tarımsal yayımın finansmanına AB'nde çok daha fazla pay ayrılmaktadır. AB'nde tarımsal yayım çalışmaları aşağıdan-yukarıya oluşturulmakta iken bizde ise tam tersi durum söz konusudur.

Ülkemizde de böyle bir yolun izlenmesi gereklidir. Öncelikle Kamu Yayımına ayrılan bütçe olanaklarının gittikçe daralması buna bizi zorlamaktadır (Destekleme alımı kapsamında olan ürünlere verilen taban fiyatlar). Türkiye'de de, AB ülkelerindeki benzer bir örgütlenmeye gidilmesi gerekmektedir. Bizde de bir an önce Ziraat Odaları, Tarımsal Danışmanlık Şirketleri ve kooperatifler vasıtasıyla kamu yayımının üstlendiği yük azaltılmalıdır. Danışmanlık Şirketleri vasıtasıyla sayıları gün geçtikçe artan Ziraat Mühendislerine yeni istihdam alanları açılmış olacaktır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç

Tarım sektöründeki gelişmelerin hızlandırılmasında tarımsal eğitim , araştırma ve yayım faaliyetleri arasındaki ilişkilerin iyi bir şekilde organizasyonu çok büyük önem taşımaktadır. Çünkü eğitim, araştırma ve yayım faaliyetleri arasında kurulacak iyi bir koordinasyon sonucu araştırma sonuçlarının yayım yoluyla çiftçilere ulaştırılması ve böylece çiftçinin problemlerine çözüm bulunması sonucu tarımsal faaliyetlerden elde edilecek olan başarı aratacaktır. Türkiye'de de ABD ve AB ülkelerindeki tarımsal eğitim, araştırma ve yayım faaliyetleri

arasındaki ilişkinin benzer şekildeki organizasyonu sonucu tarım sektöründe daha iyi bir seviyeye ulaşmak mümkün olacaktır.

Ülkemizde tarımsal eğitim, araştırma ve yayım faaliyetleri farklı kurumlar tarafından ve birbirinden habersiz bir şekilde yürütülmektedir. Tarımsal eğitimde pratikten ziyade teori daha ağır basmaktadır. Tarımsal araştırma çalışmaları yapan kuruluşlar arasında da bir bağ olmadığından dolayı araştırmalarda tekrür olmakta bu ise zaman, emek ve para kaybına neden olmaktadır. Tarımsal yayım hizmetleri Tarım Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Çiftçinin yayım hizmetlerine katkısı hemen hemen hiç yoktur. Genelde geleneksel yayım sistemi hakimdir. Bu sistemde çiftçilerin, problemlerini yayım kuruluşuna iletmesi beklenmektedir.

ABD’de her eyalette Land-Grant üniversiteler tarafından tarımsal eğitim, araştırma ve yayım çalışmaları bir arada yürütülmektedir. Yapılan araştırmalardan elde edilen bilgiler sınıfta eğitimci, tarlada da yayımcı tarafından kullanılmaktadır. yayımcı bölgeyi ve problemleri iyi bildiğinden bu problemleri çözmek için fakülteye getiriyor ve gerekli araştırmalar yapıldıktan sonra sonuçlar tekrar yayımcılar tarafından çiftçiye ulaştırılmaktadır.

AB’de kimi ülkelerde Tarım Bakanlığı, kimi ülkelerde çiftçi örgütleri ve Ziraat Odaları ve kimi ülkelerde de ikisinin karışımı şeklinde tarımsal eğitim, araştırma ve yayım faaliyetleri yürütülmektedir. AB’de kırsal alana yoğun bir teknoloji transferi yapılmakta ve dolayısıyla çok yüksek verimlilik elde edilmektedir. Çiftçilerin bu hizmetlere katılımı artmakta devletin desteği ise giderek azalmaktadır.

ABD ve AB’nde tarımsal eğitim, araştırma ve yayım hizmetleri arasında iyi bir organizasyon olmasına rağmen ülkemizde bu durum söz konusu değildir. Türkiye’de tarımsal faaliyet geleneksel bir yapıda yürütülmekte, ABD ve AB’nde ise çiftçiler modern teknolojiye daha yatkın ve isteklidir. Ülkemizde bu faaliyetlerin çoğunluğunu kamu kuruluşları gerçekleştirirken ABD ve AB’nde Land –Grant üniversiteler ve çiftçi örgütleri tarafından yürütülmektedir.

Ülkemizde yapılan tarımsal araştırmalar direkt çiftçi problemlerine dayanmazken diğer ülkelerde direkt problemlerin çözümüne yöneliktir. Bu faaliyetler ve faaliyeti gerçekleştiren elemanlar arasında kalite ve kantite farkı mevcuttur. Ayrıca, ABD ve AB’nde tarımsal eğitim, araştırma ve yayım faaliyetleri yüzyıldan daha eski ve köklü olmasına rağmen bizde 50-60 yıllık bir geçmişe sahiptir.

4.2. Öneriler

- Türkiye’de aynı faaliyeti yapan kurumlar arasında koordinasyon sağlanmalıdır. Bunun için bir koordinasyon kurulu kurulmalı ve bu kurul kaynakların tahsisinde, çalışma konularının belirlenmesinde, proje ve aksiyon planlarının hazırlanmasında söz sahibi olmalıdır.
- Eğitim, öğretim ve yayım faaliyetleri yapan kuruluşlar arasında eşgüdüm ve işbirliğini kişisel olmaktan çıkarıp kurumsal niteliklere kavuşturacak ve bilgi akışını sağlayacak yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- Öğretim elamanlarının akademik unvan kazanmalarında, öğretim ve araştırma faaliyetlerinin yanında, yayım çalışmaları da ağırlıklı bir kriter olarak değerlendirilmeli, ziraat fakültelerindeki öğretim elamanlarının yayım faaliyetlerinde bulunmaları zorunluluğu getirilmelidir.

- Karar vermede merkezi idareye bağımlılık azaltılmalı, yerel kurumların yetki ve sorumlulukları artırılmalı, bürokratik yapıya bir dinamizm kazandırılmalıdır.
- Yeniden yapılanmayı yönlendirecek bilimsel ve danışma toplantıları yapılmalı ve toplantılarda gerçekçi ve uygulanabilir politikalar üretilmelidir.

Kaynaklar

Boyacı, M., 1996, Avrupa Birliği Ülkelerinde ve Türkiye’de Tarımsal Yayım. TUAM Yayım Serisi 3, Ege Üniversitesi Basımevi, Bornova-İzmir.

Kumuk, T., ve Taluğ, C., 1996, Türk Tarımsal Yayım Sisteminde Değişim İhtiyacı. Türkiye II. Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt 2, Adana.

Özçatalbaş, O., ve Gürgen, Y., 1998, Tarımsal Yayım ve Haberleşme. Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Adana.

Salinas, J.L., 1982, Note Surles Systeme De Vugarisation I.A.M. Montpellier- France.

Tatlıdil, H., 1988, Topluluk ve Türkiye’de Tarımsal Yayım. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Ankara.

Yavuz, F., 1997, ABD Land-Grant Üniversitelerinde Tarımsal Eğitim, Araştırma ve Yayım Sistemi: Ohio State Üniversitesi Örneđi. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, Erzurum.

Yurttaş, Z., 2000. Tarımsal Yayım ve Haberleşme. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No:67, Erzurum.